

«Η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας».

“Η συνεισφορά των διατάξεων του Ν. 3304/2005 στο έργο των ελεγκτικών μηχανισμών προστασίας των εργαζομένων.”

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή - Γενικές παρατηρήσεις

Σκοπός του νόμου 3304/2005, όπως αυτός ορίζεται στο άρθρο 1 αυτού, είναι «η θέσπιση του γενικού πλαισίου ρυθμίσεως για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής καθώς και για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, σύμφωνα με τις Οδηγίες 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 και 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000, ώστε να διασφαλίζεται η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.»

Όπως ορίζεται στα προοίμια των οδηγιών 2000/43 και 2000/48 ΕΚ αυτές στοχεύουν : α) στην επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης, η επίτευξη υψηλού επιπέδου κοινωνικής προστασίας, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής στον χώρο της Ε.Ε και β) στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Παρά το γεγονός ότι ο ν. 3304/2005 ουσιαστικά «αντιγράφει» τα κείμενα των δύο οδηγιών χωρίς να γίνεται μια προσπάθεια περαιτέρω ανάλυσης ή εξειδίκευσης των γενικών κατευθύνσεων, που με αυτές παρέχονται, στο πεδίο της προστασίας στην απασχόληση και την εργασία εισάγονται θεσμοί προς την επίλυση διαφορών, που τυχόν ανακύπτουν συνεπεία παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Α. Νομοθετικό καθεστώς για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην εργασία

Η κατάργηση των διακρίσεων και συνεπώς η κοινωνική ένταξη στον τομέα της απασχόλησης και στην αγορά εργασίας ομάδων που υπόκεινται σε διακρίσεις, λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, αναπηρίας θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας και σεξουαλικού προσανατολισμού, έχει νομική βάση και σε άλλες διατάξεις, του διεθνούς ή του ευρωπαϊκού δικαίου, καθώς και του ελληνικού Συντάγματος, και πριν από την έναρξη σε ισχύ του ν. 3304/2005.

Α) Ενδεικτικά αναφέρονται (για την ισότητα ενώπιον του νόμου και την προστασία όλων των ατόμων έναντι των διακρίσεων):

- α) Η Οικουμενική διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,
- β) Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος των γυναικών,
- γ) Η Διεθνής Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικής διάκρισης,

-δ) Τα Σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα

-ε) Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, συμβαλλόμενα μέρη των οποίων είναι όλα τα κράτη μέλη.

Αναφορικά με το «ευρωπαϊκό παρελθόν» και τη νομική βάση για την εκπόνηση των δύο οδηγιών, οι οποίες ενσωματώθηκαν με το ν. 3304/2004, αυτές έχουν εκδοθεί σύμφωνα με τα άρθρα 12 και 13 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στα οποία ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «*Εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας συνθήκης και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων της, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας*» και ότι «*Με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που παρέχει αυτή στην Κοινότητα, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μπορεί να αναλάβει κατάλληλη δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού*».

Επισημαίνεται, βεβαίως, ότι στα προαναφερόμενα άρθρα γίνεται μνεία κατά των διακρίσεων, λόγω ιθαγενείας, φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής κλπ., αλλά αφορά τους πολίτες της Ε.Ε. και όχι τους πολίτες τρίτων χωρών.

Επιπροσθέτως, επισημαίνεται, ότι στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες η οδηγία εισάγει και το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, ενώ προβλέπεται η προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής στο πλαίσιο των συναλλαγών που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της πρόσβασης για την παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

Τέλος, επισημαίνεται ότι στο προοίμιο της οδηγίας 2000/43 ΕΚ δεν γίνεται μνεία της Σύμβασης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας αριθμός 111, η οποία απαγορεύει τις διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, ενώ αντιθέτως η εν λόγω Σύμβαση μνημονεύεται στο προοίμιο της οδηγίας 2000/78 ΕΚ.

Ειδικότερα η εθνική νομοθεσία όσον αφορά στην ισότητα ενώπιον του νόμου και την απαγόρευση των διακρίσεων, ορίζεται:

α) στο Ελληνικό Σύνταγμα, άρθρο 5.2 α, με το οποίο εξασφαλίζεται η «*απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας του καθένα, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων*» σε συνδυασμό με το άρθρο 25.1, σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται ότι: «*Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως άτομου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας*».

β) Ν. 927/79 (ΦΕΚ Α' 139): «*Περί κολασμού πράξεων ή ενεργειών αποσκοπούσων εις φυλετικές διακρίσεις*», όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει με τις διατάξεις του άρθρου 24 του Ν. 1419/1984 «*Τροποποιήσεις διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα*

Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις», στο άρθρο 1 του οποίου ορίζεται ότι «1. Όστις δημοσίως, είτε προφορικά είτε δια του τύπου ή δια γραπτών κειμένων ή εικονογραφημένων ή παντός ετέρου μέσου εκ προθέσεως προτρέπει εις πράξεις ή ενεργείας δυναμένας να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βίαν κατά προσώπων ή ομάδας προσώπων εκ μόνου του λόγου της φυλετικής ή εθνικής καταγωγής των ή θρησκευματος τιμωρείται με φυλάκισιν μέχρι δύο ετών ή με χρηματικήν ποινήν ή και δι' αμφοτέρων των ποινών τούτων».

γ) **Νόμος 1424/1984** «Για την επικύρωση της III Διεθνούς Συμβάσεως Εργασίας για τη διάκριση στην απασχόληση και το επάγγελμα». Με την επικύρωση της Συμφωνίας αυτής η Ελλάδα έχει αναλάβει την υποχρέωση να διατυπώνει και να εφαρμόζει εθνική πολιτική που να αποβλέπει στην προαγωγή της ισότητας ευκαιριών και μεταχειρίσεως, μέσω της εξάλειψης κάθε διάκρισης, που συνίσταται στον αποκλεισμό ή προτίμηση που βασίζεται στη φυλή, στο χρώμα στο φύλο, στο θρήσκευμα, στα πολιτικά φρονήματα, στην εθνική καταγωγή και την κοινωνική προέλευση, στους τομείς της απασχόλησης και του επαγγέλματος. Αξίζει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 1 του προαναφερόμενου νόμου «οι όροι απασχόληση και επάγγελμα περιλαμβάνουν την είσοδο στην επαγγελματική εκπαίδευση, την είσοδο στην απασχόληση και στα διάφορα επαγγέλματα, καθώς και τους όρους απασχόλησης».

δ) **Η Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΓΣΕΕ) έτους 2000-2001**, στο άρθρο 20 «Άλλες μορφές εργασίας» της οποίας ορίζεται ότι «Φυσικά πρόσωπα που παρέχουν ανεξάρτητη εργασία πρέπει να απολαμβάνουν ίση ή αναλογική κατά περίπτωση μεταχείριση με τους άλλους εργαζόμενους όποτε αυτό επιβάλλεται από τις συνθήκες παροχής υπηρεσιών τους. Η ισότητα μεταχείρισης οφείλεται ιδίως στα ζητήματα υγιεινής και ασφάλειας, προστασίας από κάθε μορφής διάκριση στην απασχόληση λόγω φύλου, εθνικότητας ή φυλής, πεποιθήσεων, ελάχιστης ηλικίας απασχόλησης, προστασίας της μητρότητας, πρόσβαση στην εκπαίδευση ή μετεκπαίδευση, σεβασμού της ελευθερίας της συλλογικής τους οργάνωσης και δράσης, διευκόλυνσής της πρόσβασής τους στα εθνικά ασφαλιστικά και εκπαιδευτικά συστήματα».

Ομοίως, στο άρθρο 22 «Σεβασμός της εθνικής, θρησκευτικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας των εργαζομένων» ορίζεται ότι «Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν ότι πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να γίνεται έμπρακτα σεβαστή η φυλετική, εθνική, θρησκευτική η πολιτισμική ιδιαιτερότητας κάθε εργαζόμενου και να διευκολύνεται η προσαρμογή του στο εργασιακό περιβάλλον».

Αντίστοιχη μνεία δεν γίνεται στην ΓΣΕΕ έτους 2004, η οποία περιορίζεται στο άρθρο 19 «Αλλοδαποί εργαζόμενοι» να ορίσει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν ότι οι αλλοδαποί εργαζόμενοι πρέπει να διευκολύνονται στην εργασία τους προκειμένου να διεκπεραιώνουν διατυπώσεις που έχουν σχέση με την άδεια παραμονής και εργασίας τους.

Ωστόσο, στην παρ. 2 του άρθρου 21 της προαναφερόμενης ΓΣΕΕ «Διατηρούμενες διατάξεις» ορίζεται ότι «Όσες διατάξεις προηγούμενων Εθνικών Γενικών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας και αντιστοίχων διαιτητικών αποφάσεων δεν έχουν καταργηθεί ή τροποποιηθεί, εξακολουθούν να ισχύουν».

δ) **Νόμος 2910/2001**, και ειδικότερα τα άρθρα 53 και 54 οι διατάξεις των οποίων προβλέπουν την τιμωρία όσων μεταφέρουν και απασχολούν παράνομα αλλοδαπούς.

B. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και εργασία στο ν. 3304/2005

Με το άρθρο 2 του ν. 3304/2005 ορίζεται εννοιολογικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης και η απαγόρευσης άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1. Σύμφωνα με τη διατύπωση του νόμου, η οποία ταυτίζεται με αυτήν των οδηγιών, τις οποίες ενσωματώνει ως διάκριση νοείται και η παρενόχληση ή κάθε άλλη προσβλητική ενέργεια, η οποία εκδηλώνεται με ανεπιθύμητη συμπεριφορά που σχετίζεται με έναν από τους λόγους του άρθρου 1 και έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Κατά την εξειδίκευση της έννοιας της παρενόχλησης λαμβάνονται υπόψη και τα χρηστά και συναλλακτικά ήθη. Ως διάκριση σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 1 νοείται επίσης οποιαδήποτε εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης σε βάρος προσώπου για οποιονδήποτε από τους αναφερόμενους στο άρθρο 1 λόγους.

1. Πεδίο εφαρμογής του ν. 3304/2005 στην απασχόληση και την εργασία.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ν. 3304/2005, δεν επιτρέπεται διάκριση (άμεση ή έμμεση, στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα) λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, στους ακόλουθους τομείς:

- α) **Πρόσβαση** στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξαρτήτως κλάδου επαγγελματικής δραστηριότητας και ανεξαρτήτως επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών.
- β) **Πρόσβαση** σε όλα τα είδη και όλα τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής άσκησης.
- γ) **Τους όρους και τις συνθήκες απασχόλησης** συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν τις απολύσεις και τις αμοιβές.
- δ) **Τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων σε οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών** ή σε οποιαδήποτε **επαγγελματική οργάνωση** με την ιδιότητα του μέλους συμπεριλαμβανομένων και των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τη συμμετοχή σε αυτές.

Εξαιρέσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης προβλέπονται με το άρθρο 5 του Ν. 3304/2005, όπου επιτρέπεται «διαφορετική μεταχείριση που βασίζεται σε ένα χαρακτηριστικό σχετικό με τη φυλετική ή εθνική καταγωγή και η οποία δεν συνιστά διάκριση όταν λόγω της φύσης των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου διεξάγονται αυτές, ένα τέτοιο χαρακτηριστικό αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση [genuine occupational requirement], εφόσον ο στόχος είναι θεμιτός και η προϋπόθεση είναι ανάλογη». Όπως προκύπτει, βέβαια, από το σχετικό σημείο του προοιμίου της οδηγίας (παράγραφος 18) η εν λόγω παρέκκλιση δεν μπορεί παρά να αφορά «πολύ περιορισμένες περιπτώσεις», οι οποίες, μάλιστα, «πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στις πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη μέλη στην Επιτροπή». Η ανωτέρω ρύθμιση επαναλαμβάνεται σχεδόν αυτολεξεί στη διάταξη του άρθρου 5 του ν.3304/2005.

Επίσης με το άρθρο 6 του ν. 3304/2005 επιτρέπεται η θετική δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων και ως τέτοια ορίζεται «η λήψη ή η διατήρηση ειδικών μέτρων με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων, λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής».

Ανάλογες είναι και οι ρυθμίσεις του άρθρου 8 του ν. 3304/2005, με το οποίο ορίζεται το πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης και η οποία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, καθώς και τους όρους υπηρεσιακής και επαγγελματικής εξέλιξης,

β) την πρόσβαση σε όλα τα είδη και όλα τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής επαγγελματικής εμπειρίας,

γ) τους όρους και τις συνθήκες εργασίας και απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν τις απολύσεις και τις αμοιβές,

δ) την ιδιότητα του μέλους και τη συμμετοχή σε οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε επαγγελματική οργάνωση, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τη συμμετοχή σε αυτές.

Επίσης στην παρ. 2 του άρθρου 9 του ν. 3304/2005 προβλέπεται η εξαίρεση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που προβλέπεται διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας και δεν τίγονται οι διατάξεις που ρυθμίζουν την είσοδο και την παραμονή ιθαγενών τρίτων χωρών ή ατόμων άνευ ιθαγένειας στην επικράτεια, ούτε η μεταχείριση που συνδέεται με τη νομική κατάστασή τους ως ιθαγενών τρίτων χωρών ή ατόμων άνευ ιθαγένειας. Επίσης με την παρ. 3 του προαναφερόμενου άρθρου προβλέπεται ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εφαρμόζεται στις πάσης φύσεως παροχές που προσφέρουν τα δημόσια συστήματα ή τα εξομοιούμενα προς τα δημόσια, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης ή πρόνοιας, καθώς και με την παρ. 4 προβλέπεται η εξαίρεση για τις ένοπλες δυνάμεις και τα σώματα ασφαλείας, καθόσον αφορά σε διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας ή αναπηρίας σχετικής με την Υπηρεσία.

Εξαιρέσεις, επίσης, προβλέπονται με το άρθρο 9, οι οποίες συνδέονται με τις επαγγελματικές απαιτήσεις, όταν για συγκεκριμένες επαγγελματικές δραστηριότητες ή εξαιτίας του πλαισίου εντός του οποίου αυτές ασκούνται, αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση και εφόσον ο οικείος σκοπός είναι θεμιτός και η προϋπόθεση ανάλογη (εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας). Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην παρ. 2 του άρθρου αυτού γίνεται για

τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις ενός προσώπου δεν συνιστά διάκριση, όταν, λόγω της φύσης των εν λόγω δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου ασκούνται, οι πεποιθήσεις αυτές αποτελούν ουσιώδη, θεμιτή και δικαιολογημένη επαγγελματική απαίτηση και θέτει εκτός του πεδίου εφαρμογής του επαγγελματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο των εκκλησιών ή άλλων οργανώσεων ή ενώσεων, των οποίων η δεοντολογία εδράζεται σε θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις.

Ειδικότερες προβλέψεις περιέχονται στο άρθρο 10 σχετικά με τις εύλογες προσαρμογές για τα άτομα με αναπηρία για την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και την υποχρέωση λήψης όλων των ενδεδειγμένων κατά περίπτωση μέτρων από τον εργοδότη μέτρων, προκειμένου τα άτομα αυτά να έχουν δυνατότητα πρόσβασης σε θέση εργασίας, να ασκούν αυτήν και να εξελίσσονται, καθώς και δυνατότητα συμμετοχής στην επαγγελματική κατάρτιση, εφόσον τα μέτρα αυτά δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη, και επίσης εξειδικεύεται τι δεν θεωρείται δυσανάλογη η επιβάρυνση, όταν αντισταθμίζεται από μέτρα προστασίας που λαμβάνονται στο πλαίσιο άσκησης της πολιτικής υπέρ των ατόμων με αναπηρία.

Στη συνέχεια με το άρθρο 11 του ν. 3304/2005 προβλέπεται επίσης η δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, εφόσον η μεταχείριση αυτή προβλέπεται στο νόμο προς εξυπηρέτηση σκοπών της πολιτικής της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, τα δε μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Αυτή η διαφορετική μεταχείριση μπορεί ιδίως να περιλαμβάνει:

α) την καθιέρωση ειδικών συνθηκών τόσο για την πρόσβαση στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, όσο για την απασχόληση και εργασία, συμπεριλαμβανομένων των όρων απόλυσης και αμοιβής, για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους εργαζομένους που συντηρούν άλλα πρόσωπα, προκειμένου να ευνοείται η επαγγελματική τους ένταξη ή να εξασφαλίζεται η προστασία τους,

β) τον καθορισμό ελάχιστων ορίων ηλικίας, επαγγελματικής εμπειρίας ή αρχαιότητας στην απασχόληση για την πρόσβαση σε αυτήν ή σε ορισμένα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την απασχόληση,

γ) τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την απαιτούμενη κατάρτιση για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας ή την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση.

Επίσης με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται εξαίρεση για τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, ο καθορισμός ηλικίας για την ένταξη ή την αποδοχή, σε παροχές συνταξιοδότησης ή αναπηρίας, συμπεριλαμβανομένου και του καθορισμού για τα καθεστώτα αυτά διαφορετικού ορίου ηλικίας για εργαζόμενους ή για ομάδες ή κατηγορίες εργαζομένων και της χρήσης στο πλαίσιο των συστημάτων αυτών κριτηρίων ηλικίας στους αναλογιστικούς υπολογισμούς, υπό τον όρο ότι αυτό δεν καταλήγει σε διακρίσεις λόγω φύλου.

Τέλος, με το άρθρο 12 υπάρχει πρόβλεψη για θετική δράση και ειδικά μέτρα, τα οποία λαμβάνονται ή διατηρούνται με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων, λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, καθώς και η θέσπιση ή η διατήρηση διατάξεων που αφορούν στην προστασία της υγείας και της ασφάλειας στο χώρο εργασίας ή μέτρων που αποβλέπουν στη δημιουργία ή τη διατήρηση προϋποθέσεων ή διευκολύνσεων για τη διαφύλαξη ή την ενθάρρυνση της ένταξής τους στην απασχόληση και την εργασία για τα άτομα με αναπηρία.

Επίσης σύμφωνα με τις τελικές διατάξεις του ν. 3304/2005 και συγκεκριμένα με το άρθρο 25 ορίζεται ότι με τον νόμο αυτό δεν τίγονται ευνοϊκότερες διατάξεις σχετικές με την προώθηση και τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και δεν αποτελεί λόγο μείωσης του υφιστάμενου επιπέδου παρεχόμενης προστασίας και αυτές εξακολουθούν να εφαρμόζονται.

Αντιθέτως με το άρθρο 26 προβλέπεται ρητώς η κατάργηση κάθε νομοθετικής και κανονιστικής διάταξης, όπως επίσης καθίσταται άκυρη κάθε διάταξη που περιλαμβάνεται σε ατομική ή συλλογική σύμβαση, γενικούς όρους συναλλαγών, εσωτερικούς κανονισμούς επιχειρήσεων, καταστατικά κερδοσκοπικών ή μη οργανώσεων, ανεξάρτητων επαγγελματικών οργανώσεων και συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων και των εργοδοτών, η οποία είναι αντίθετη προς την, κατά τον παρόντα νόμο, αρχή της ίσης μεταχείρισης.

2.Δημιουργία φορέων για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και την εργασία

Η σημαντική συμβολή του ν. 3304/2005 στην ελληνική έννομη τάξη είναι η δημιουργία φορέων για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, οι οποίοι σχετίζονται έμμεσα ή και άμεσα με το σύστημα παροχής προστασίας στην απασχόληση και την εργασία.

Ειδικότερα με το άρθρο 18, το οποίο φέρει τον τίτλο κοινωνικός διάλογος, ανατίθεται στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή του ν. 2232/1994 (ΦΕΚ 140 Α'), στο πλαίσιο της αποστολής της για τη διεξαγωγή κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της Χώρας και για θέματα κοινωνικής πολιτικής:

α. Συντάσσει ετήσια έκθεση, η οποία καταγράφει τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του παρόντος νόμου, με ιδιαίτερη αναφορά στους χώρους εργασίας.

β. Απευθύνει προτάσεις στην Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους για την προώθηση των αρχών της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τη λήψη μέτρων κατά των διακρίσεων.

γ. Ενθαρρύνει το διάλογο με αντιπροσωπευτικές οργανώσεις και εν γένει με μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν ως καταστατικό σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

δ. Μεριμνά για την ευρύτερη δημοσιότητα της σχετικής νομοθεσίας και των μέτρων, που λαμβάνονται σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, για την προώθηση των σκοπών του παρόντος νόμου.

Ως φορείς προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης προβλέπονται με το άρθρο 19 του ν. 3304/2005, οι εξής :

«1. Ο Συνήγορος του Πολίτη για τις περιπτώσεις, που η αρχή της μεταχείρισης παραβιάζεται από δημόσιες υπηρεσίες είναι ο Συνήγορος του Πολίτη. Ως δημόσιες υπηρεσίες νοούνται οι αναφερόμενες στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 3 του ν. 3094/2003 (ΦΕΚ 10 Α').

2. Η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του άρθρου 21 στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν εκείνων, τα οποία εμπίπτουν εντός της αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη.

3. Το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε) για τον τομέα απασχόλησης και εργασίας, για τις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν εκείνων, τα οποία είναι εντός της αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη.

Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του Σ.ΕΠ.Ε., ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εφαρμόζεται συμπληρωματικώς το άρθρο 22 του παρόντος νόμου.

Το Σ.ΕΠ.Ε., σε ειδικό κεφάλαιο της ετήσιας έκθεσης πεπραγμένων που δημοσιεύει, αναφέρεται στην εφαρμογή και προώθηση της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης.

Ειδικότερα στο Τμήμα Ισότητας Ευκαιριών της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας ανατίθεται η επιστημονική υποβοήθηση του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας, η εξέταση καταγγελιών για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τη διενέργεια προσπάθειας συμφιλίωσης, τη σύνταξη και υποβολή στο Σ.ΕΠ.Ε. πορίσματος σε περίπτωση αποτυχίας της συμφιλιωτικής δράσης, καθώς και την πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση εν γένει με στόχο την κοινωνική σύγκλιση».

α. Συνήγορος του Πολίτη

Στο άρθρο 103 παρ. 9 του Συντάγματος σε συνδυασμό με το άρθρο 101 Α, όπως ισχύουν μετά την αναθεώρηση του 2001, προβλέπεται η συνταγματική κατοχύρωση της ανεξάρτητης αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 3094/2003, ως αποστολή του ορίζεται : Η διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ν.Π.Ι.Δ. όπως αυτά καθορίζονται στο άρθρο 3 παρ. 1 του παρόντος, για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας.

Με το άρθρο 20 παρ. 1 του ν. 3304/2005 τροποποιήθηκε το δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 ως εξής: «Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης ως αποστολή του την προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού (υφιστάμενη διάταξη), καθώς και την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»(τροποποίηση, που επήλθε με το ν. 3304/2005).

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 1 του ν. 3094/2003 ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος για θέματα που ανάγονται στις υπηρεσίες: α) του Δημοσίου, β) των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, γ) των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δ) των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, των δημόσιων επιχειρήσεων, των επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεων των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Εξαιρούνται οι Τράπεζες και το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Όπου στον παρόντα νόμο αναφέρεται ο όρος "δημόσια υπηρεσία" ή "δημόσιες υπηρεσίες" νοούνται οι αναφερόμενες στο προηγούμενο εδάφιο της παραγράφου αυτής. Για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος και για θέματα που ανάγονται σε ιδιώτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που προσβάλλουν τα δικαιώματα του παιδιού, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 4.

2. Στην αρμοδιότητα του δεν υπάγονται οι υπουργοί και υφυπουργοί ως προς τις πράξεις που ανάγονται στη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας, τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι δικαστικές αρχές, οι στρατιωτικές υπηρεσίες ως προς τα θέματα, που αφορούν την εθνική άμυνα και ασφάλεια, η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, οι υπηρεσίες του Υπουργείου Εξωτερικών για δραστηριότητες που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική ή στις διεθνείς σχέσεις της Χώρας, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και οι ανεξάρτητες αρχές ως προς την κύρια λειτουργία τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων που αφορούν την κρατική ασφάλεια.

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημοσίων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων. Ιδίως ερευνά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες όργανο δημόσιας υπηρεσίας ατομικό ή συλλογικό:

i) προσβάλλει, με πράξη ή παράλειψη, δικαίωμα ή συμφέρον προστατευόμενο από το Σύνταγμα και το νόμο, ii) αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από τελεσίδικη ή προσωρινά εκτελεστή δικαστική απόφαση, iii) αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από διάταξη νόμου ή από ατομική διοικητική πράξη, iv) ενεργεί ή παραλείπει νόμιμη οφειλόμενη ενέργεια, κατά παράβαση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της διαφάνειας ή κατά κατάχρηση εξουσίας.

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης δικαστικής αρχής.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη με απόφαση του αναθέτει αρμοδιότητες στους Βοηθούς Συνηγόρους, εποπτεύει και συντονίζει το έργο τους.

Ο Συνήγορος του Πολίτη συντάσσει ετήσια έκθεση, στην οποία εκθέτει το έργο της Αρχής, παρουσιάζει τις σημαντικότερες υποθέσεις και διατυπώνει προτάσεις για τη βελτίωση των δημοσίων υπηρεσιών και αναγκαίες νομοθετικές ρυθμίσεις.

Η έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη υποβάλλεται το Μάρτιο κάθε έτους στον Πρόεδρο της Βουλής, συζητείται κατά τα προβλεπόμενα στον Κανονισμό της Βουλής και δημοσιεύεται σε ειδική έκδοση του Εθνικού Τυπογραφείου. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να υποβάλλει στον Πρωθυπουργό, τον Πρόεδρο της Βουλής και να κοινοποιεί στον κατά περίπτωση αρμόδιο Υπουργό, ειδικές εκθέσεις κατά τη διάρκεια του έτους.».

Αναφορικά με αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη με το άρθρο 20 παρ. 2 του ν. 3304/2005 τροποποιείται το τελευταίο εδάφιο της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 3 του ν. 3094/2003, το οποίο αντικαθίσταται ως εξής:

«Δεν υπάγονται επίσης στην αρμοδιότητά του θέματα που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού». Με την προαναφερόμενη τροποποίηση ο νομοθέτης διευρύνει την αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη και σε θέματα υπηρεσιακής κατάστασης, τα οποία αρχικά ήταν εκτός αρμοδιότητάς του σε περιπτώσεις, όπου διαπιστώνεται παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σύμφωνα με τα οριζόμενα με το ν. 3304/2005.

Επιπλέον με την παρ. 3 του άρθρου 20 του ν. 3304/2005 στην παράγραφο 5 του άρθρου 3 του ν. 3094/2003 προστίθεται τελευταίο εδάφιο, που έχει ως εξής:

«Ο Συνήγορος του Πολίτη διενεργεί έρευνες και δημοσιεύει ειδικές εκθέσεις για την εφαρμογή και την προώθηση της ίσης μεταχείρισης χωρίς διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

β. Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης

Η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης συνίσταται για πρώτη φορά με το άρθρο 21 του ν. 3304/2005, σύμφωνα με το οποίο ορίζονται τα σχετικά με τη σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία της καθώς και οι αρμοδιότητές της αναφορικά με την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο εφαρμογής του νόμου αυτού.

Ειδικότερα προβλέπεται :

«1. Συνίστάται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, η οποία υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Δικαιοσύνης.

2. Η Επιτροπή απαρτίζεται από τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης ως πρόεδρο, τέσσερα τακτικά μέλη και δύο αναπληρωματικά. Η

Επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Ως μέλη της Επιτροπής επιλέγονται πρόσωπα που διαθέτουν υψηλή επιστημονική κατάρτιση ή επαγγελματική εμπειρία, ιδίως σε τομείς που έχουν σχέση με την αποστολή της Επιτροπής. Η θητεία των μελών είναι τριετής και μπορεί να ανανεώνεται. Η θητεία των μελών παρατείνεται αυτοδικαίως έως το διορισμό νέων, όχι όμως πέραν των τριών (3) μηνών από την ημερομηνία που έληξε. Σε περίπτωση που, κατά τη διάρκεια της θητείας του, μέλος της Επιτροπής απωλέσει την ιδιότητά του, για το υπόλοιπο της θητείας διορίζεται νέο μέλος. Χρέη γραμματέα ασκεί υπάλληλος της κατά το άρθρο 23 Υπηρεσίας Ίσης Μεταχείρισης.

3. Η Επιτροπή συνέρχεται τακτικά τουλάχιστον μία φορά το μήνα και εκτάκτως όποτε συγκληθεί από τον πρόεδρο ή ζητηθεί η σύγκλησή της από δύο τουλάχιστον μέλη. Η Επιτροπή συνεδριάζει νομίμως εφόσον μετέχουν τουλάχιστον τρία μέλη συμπεριλαμβανομένου και του προέδρου. Τα θέματα της ημερήσιας διάταξης καθορίζει ο πρόεδρος, η δε εισήγηση γίνεται από τον πρόεδρο ή το μέλος της Επιτροπής που ο πρόεδρος ορίζει.

4. Στον πρόεδρο, τα μέλη και τον γραμματέα της Επιτροπής καταβάλλεται μηνιαία αποζημίωση, το ύψος της οποίας καθορίζεται με απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης.

5. Τα μέλη της Επιτροπής σε περίπτωση που ενάγονται για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση των καθηκόντων τους μπορούν να παρίστανται ενώπιον των δικαστηρίων με μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.»

Ειδικότερα οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Ίσης Μεταχείρισης, ορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 22 του ν. 3304/2005, ως εξής:

«1. α) να εποπτεύει την προσπάθεια συμφιλίωσης σε περίπτωση καταγγελίας για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης,

β) να διατυπώνει πόρισμα σε περίπτωση που αποτυγχάνει η συμφιλιωτική δράση. Εάν πιθανολογείται η τέλεση αξιόποινης πράξης, το πόρισμα διαβιβάζεται στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών,

γ) να διατυπώνει γνώμη, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν ερωτήματος του Υπουργού Δικαιοσύνης ή αρχής στο πλαίσιο αρμοδιότητας της οποίας εμπίπτει παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ως προς την ερμηνεία διατάξεων του παρόντος νόμου,

δ) να συντάσσει εκθέσεις για την εφαρμογή και προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της η Επιτροπή μπορεί να διενεργεί εξέταση και έρευνα, να εξετάζει μάρτυρες και να ζητά από κάθε δημόσια αρχή και ιδιώτη την παροχή πληροφοριών και εγγράφων. Κάθε δημόσια αρχή ή ιδιώτης έχει υποχρέωση να ανταποκρίνεται χωρίς καθυστέρηση στο αίτημα της Επιτροπής. Η Επιτροπή ή ο πρόεδρός της μπορεί να αναθέτει σε μέλος της τη διενέργεια της εν λόγω έρευνας.

3. Ο πρόεδρος της Επιτροπής αναθέτει, για συγκεκριμένη κάθε φορά περίπτωση, σε πρόσωπο που υπηρετεί στην υπηρεσία του επόμενου άρθρου, τη διενέργεια προσπάθειας συμφιλίωσης μεταξύ των μερών σε περίπτωση καταγγελίας για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και τη σύνταξη του προβλεπόμενου στην παράγραφο 1 στοιχείο β' πορίσματος, παρέχει τις αναγκαίες υποδείξεις και ασκεί τον απαραίτητο έλεγχο.».

Με το άρθρο 23 του ν. 3304/2005 συνίσταται η Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης σε επίπεδο τμήματος, το οποίο υπάγεται στη Διεύθυνση Νομοθετικού Συντονισμού και Ειδικών Διεθνών Νομικών Σχέσεων για την εξέταση των καταγγελιών για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τη διενέργεια προσπάθειας συμφιλίωσης, τη σύνταξη και υποβολή στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης πορίσματος σε περίπτωση αποτυχίας της συμφιλιοτικής δράσης και τη γραμματειακή και επιστημονική υποβοήθηση της Επιτροπής. Της υπηρεσίας προΐσταται υπάλληλος του κλάδου ΠΕ Διοικητικού Οικονομικού, η οποία στελεχώνεται με ειδικό επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Επίσης με το άρθρο 24 παρ. 1 προβλέπεται ότι με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζεται κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την οργάνωση, συγκρότηση και λειτουργία της Επιτροπής.

3. Προστασία διοικητική, δικαστική και ανάπτυξη του θεσμού της διαμεσολάβησης – Αντιστροφή του βάρους απόδειξης

Η προστασία σε περίπτωση παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η οποία παρέχεται και στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προβλέπεται με το άρθρο 13 του ν. 3304/2005, σύμφωνα με το οποίο ορίζεται ότι : «Σε περίπτωση μη τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο διοικητικής δράσης, παρέχεται στον βλαπτόμενο, πέραν της δικαστικής προστασίας, προστασία και κατά τα άρθρα 24 έως και 27 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999 ΦΕΚ 45 Α')».

Επίσης σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου αυτού η λήξη της σχέσης, στο πλαίσιο της οποίας συντελέστηκε η προσβολή, δεν αποκλείει την προστασία από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Τέλος, με την παρ. 3, προβλέπεται η δυνατότητα σε νομικά πρόσωπα τα οποία έχουν σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο ενώπιον των δικαστηρίων και να τον εκπροσωπούν ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής αρχής ή διοικητικού οργάνου, εφόσον προηγουμένως παρασχεθεί η συναίνεσή του με συμβολαιογραφικό έγγραφο ή ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο θα φέρει θεώρηση του γνησίου της υπογραφής.

Μια σημαντική καινοτομία, η οποία εισάγεται προς διασφάλιση των συμφερόντων των θιγόμενων και αποτελεσματικότερη προστασία των δικαιωμάτων τους αποτελεί η αντιστροφή του βάρους αποδείξεως, το οποίο εισάγεται με το άρθρο 14 του ν.

3304/2005, σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται ότι :

«Όταν ο βλαπτόμενος προβάλλει ότι δεν τηρήθηκε η αρχή της ίσης μεταχείρισης και αποδεικνύει ενώπιον δικαστηρίου ή αρμόδιας διοικητικής αρχής πραγματικά γεγονότα από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, το αντίδικο μέρος φέρει το βάρος να αποδείξει στο δικαστήριο, ή η διοικητική αρχή να θεμελιώσει, ότι δεν συνέτρεξαν περιστάσεις που συνιστούν παραβίαση της αρχής αυτής.»

Η μόνη εξαίρεση, που προβλέπεται από την αντιστροφή του βάρους απόδειξης είναι στην ποινική δίκη, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 14 του ν. 3304/2005, ενώ ισχύει και στην διοικητική επίλυση της διαφοράς και αναλογικά και ενώπιον των προβλεπόμενων από τον ν. 3304/2005 αρχών στο πλαίσιο της ανατεθείσας σε αυτές διαμεσολαβητικής λειτουργίας.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 15 του ν. 3304/2005 θεσπίζεται η προστασία έναντι αντιμέτρων, σύμφωνα με το οποίο ορίζεται ότι η παρεχόμενη από το άρθρο 13 διοικητική και δικαστική προστασία καταλαμβάνει και απόλυση ή δυσμενή, εν γένει, μεταχείριση προσώπου, η οποία εκδηλώνεται ως αντίμετρο σε καταγγελία ή αίτημα παροχής έννομης προστασίας, για τη διασφάλιση τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Αντιθέτως, ποινικές κυρώσεις, στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 3304/2005 προβλέπονται στο άρθρο 16 μόνο κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών ή υποπροσφορά υπηρεσιών στο κοινό, σύμφωνα με το οποίο ορίζεται ότι « Όποιος παραβιάζει την κατά τον παρόντα νόμο απαγόρευση της διακριτικής μεταχείρισης για λόγους εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής ή θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών ή προσφορά υπηρεσιών στο κοινό τιμωρείται με φυλάκιση έξι (6) μηνών μέχρι τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) έως πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ.»

Κατά τα λοιπά, όσον αφορά τη δικαστική προστασία, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα, εφαρμόζονται οι διατάξεις, οι οποίες διέπουν την κάθε είδους σχέση στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Στο άρθρο 17 του ν. 3304/2005 προβλέπονται οι διοικητικές κυρώσεις, που συνεπάγεται η διαπίστωση παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, σύμφωνα με το οποίο ορίζεται ότι : Η παραβίαση της κατά τον παρόντα νόμο απαγόρευσης της διακριτικής μεταχείρισης από πρόσωπο που ενεργεί ως εργοδότης, κατά τη σύναψη ή άρνηση σύναψης εργασιακής σχέσης ή στη διάρκεια, λειτουργία, εξέλιξη ή λύση αυτής, συνιστά παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας και κατά την έννοια του άρθρου 16 παράγραφος 1 εδάφιο Α΄ του ν. 2639/1998 (ΦΕΚ 205 Α΄), όπως ισχύει, για την οποία επιβάλλεται το προβλεπόμενο από αυτήν τη διάταξη πρόστιμο.

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη

Χρήσιμο για την διαδικασία της διαμεσολαβητικής ή συμφιλιοτικής λειτουργίας των φορέων της ίσης μεταχείρισης, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς τους αυτής, θα μας ήταν η διαδικασία έρευνας από το Συνήγορο του Πολίτη.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 του Ν. 3304/2005 ο Συνήγορος του Πολίτη επιλαμβάνεται κάθε θέματος που εμπίπτει στις αρμοδιότητές του, ύστερα από ενυπόγραφη αναφορά κάθε άμεσα ενδιαφερόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου ή ενώσεως προσώπων. Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχεται επίσης αναφορές από κάθε άμεσα ενδιαφερόμενο παιδί ή τον ασκούντα τη γονική μέριμνα ή συγγενή κατ' ευθεία γραμμή ή εκ πλαγίου έως το δεύτερο βαθμό, τον επίτροπο ή τον προσωρινό επίτροπο, καθώς και από τρίτο πρόσωπο που έχει άμεση αντίληψη παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού. Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου, ως παιδί νοείται όποιος δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του.

Επίσης δικαίωμα αυτεπάγγελτης έρευνας παρέχεται σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 4 σύμφωνα με την οποία: «Ο Συνήγορος του Πολίτη δύναται να επιληφθεί υποθέσεων αυτεπαγγέλτως. Δύναται, επίσης, να μην ανακοινωθεί το όνομα και τα άλλα προσωπικά στοιχεία του προσώπου που κατέθεσε αναφορά, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, εφόσον το ζητήσει εγγράφως ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος και εφόσον η διερεύνηση της αναφοράς είναι δυνατή χωρίς ανακοίνωση του ονόματος. Αν εκ των πραγμάτων η διερεύνηση δεν είναι δυνατή χωρίς ανακοίνωση του ονόματος, ο ενδιαφερόμενος ειδοποιείται ότι η αναφορά του θα τεθεί στο αρχείο, εφόσον ο ίδιος δεν συναινέσει εγγράφως στην ανακοίνωση του ονόματός του.»

(Το δεύτερο εδάφιο της παρ.2 προστέθηκε με το άρθρο 12 Ν.3242/2004, ΦΕΚ Α 102/24.5.2004)

Στις υπόλοιπες παραγράφους του άρθρου 4 του ν. 3094/2003 σχετικά με τη διαδικασία έρευνας από το Συνήγορο του Πολίτη ορίζονται τα εξής:

« 3. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται περιπτώσεων, κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει δικαιώματα ή έχει δημιουργήσει ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων, που ανατρέπονται μόνο με δικαστική απόφαση, εκτός εάν προφανώς συντρέχει παρανομία ή έχουν σχέση κατά το κύριο αντικείμενο τους με την προστασία του περιβάλλοντος.

4. Η αναφορά υποβάλλεται μέσα σε έξι (6) μήνες αφότου ο ενδιαφερόμενος έλαβε πλήρη γνώση των ενεργειών ή παραλείψεων για τις οποίες προσφεύγει στον Συνήγορο του Πολίτη, καταχωρείται δε σε ειδικό μητρώο. Η υποβολή της αναφοράς δεν αναστέλλει τις προβλεπόμενες από το νόμο προθεσμίες για την άσκηση ενδίκου μέσου ή βοηθήματος και δεν εξαρτάται από την παράλληλη αίτηση θεραπείας, ιεραρχικής προσφυγής ή ενδικοφανούς προσφυγής. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί, προτού επιληφθεί της υποθέσεως, να ζητήσει από τον ενδιαφερόμενο να ασκήσει διοικητική προσφυγή.

Σε περίπτωση που ασκηθεί ενδικοφανής προσφυγή, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται του θέματος πριν αποφασίσει το αρμόδιο όργανο ή παρέλθει άπρακτη προθεσμία τριών (3) μηνών από την άσκηση της προσφυγής.

Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να θέτει στο αρχείο αναφορά που κρίνεται προδήλως αόριστη, αβάσιμη ή ασκείται κατά τρόπο καταχρηστικό ή κατά παράβαση της αρχής της καλής πίστης.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη δύναται κατά την έρευνα των υποθέσεων να ζητεί τη συνδρομή του Σώματος Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης ή άλλων ελεγκτικών σωμάτων της Διοίκησης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητεί από τις δημόσιες υπηρεσίες κάθε πληροφορία, έγγραφο ή άλλο στοιχείο για την υπόθεση, να εξετάζει πρόσωπα, να ενεργεί αυτοψία και να παραγγέλλει πραγματογνωμοσύνη. Κατά την εξέταση εγγράφων και άλλων στοιχείων, που βρίσκονται στη διάθεση δημοσίων υπηρεσιών, δεν μπορεί να αντιταχθεί ο χαρακτηρισμός τους ως απορρήτων, εκτός εάν αφορούν την εθνική άμυνα, την κρατική ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας. 'Όλες οι δημόσιες υπηρεσίες οφείλουν να διευκολύνουν με κάθε τρόπο την έρευνα. Η μη σύμπραξη δημόσιας υπηρεσίας στη διεξαγωγή της αποτελεί αντικείμενο ειδικής έκθεσης του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό.

Για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητά με ειδικά αιτιολογημένο έγγραφό του από ιδιώτη που κατονομάζεται στην αναφορά έγγραφα ή άλλα στοιχεία για την υπόθεση. Ο χαρακτηρισμός των στοιχείων αυτών ως απορρήτων δεν μπορεί να του αντιταχθεί. Στην περίπτωση αυτή ο Συνήγορος του Πολίτη υποχρεούται να διασφαλίζει τα προσωπικά και επαγγελματικά απόρρητα των ιδιωτών, και να μη δημοσιεύει στοιχεία ικανά να καταστήσουν δυνατό τον προσδιορισμό τους. Σε περίπτωση που ιδιώτης αρνείται να παράσχει τα παραπάνω στοιχεία, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητήσει τη συνδρομή δημόσιας υπηρεσίας, επαγγελματικού συλλόγου ή φορέα κατά περίπτωση, καθώς και της εισαγγελικής αρχής.

6. Μετά το πέρας της έρευνας ο Συνήγορος του Πολίτη, εφόσον το απαιτεί η φύση της υπόθεσης, μπορεί να συντάσσει πόρισμα το οποίο γνωστοποιεί στον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό και τις αρμόδιες υπηρεσίες, διαμεσολαβεί δε με κάθε πρόσφορο τρόπο για την επίλυση του προβλήματος του πολίτη.

Ο Συνήγορος του Πολίτη στις προτάσεις του προς τις υπηρεσίες μπορεί να θέτει προθεσμία, μέσα στην οποία οφείλουν να τον ενημερώσουν για τις ενέργειες τους σχετικά με την εφαρμογή των προτάσεων του ή για τους λόγους που δεν επιτρέπουν την αποδοχή τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να δημοσιοποιήσει τη μη αποδοχή των προτάσεών του, εφόσον κρίνει ότι δεν αιτιολογείται επαρκώς.

7. Ο Συνήγορος του Πολίτη, όταν η αναφορά στρέφεται κατά ιδιώτη, προβαίνει σε όλες τις ενδεικνυόμενες ενέργειες, προκειμένου να εξάλειφθούν τα προβλήματα που έχουν τεθεί υπόψη του και προτείνει κάθε αναγκαίο μέτρο για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου παιδιού. Ειδικότερα, όταν οι συνθήκες λειτουργίας ενός νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου προσβάλλουν τα

δικαιώματα του παιδιού, μπορεί να προτείνει τα αναγκαία οργανωτικά και λειτουργικά μέτρα. Το νομικό πρόσωπο υποχρεούται να ενημερώσει τον Συνήγορο του Πολίτη για τα μέτρα που έχει λάβει ή προτίθεται να λάβει, εντός της προθεσμίας που το έχει ταχθεί. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να δημοσιοποιήσει τη μη αποδοχή των προτάσεων του, εφόσον κρίνει ότι δεν αιτιολογείται επαρκώς.

8. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τον ενδιαφερόμενο για την τύχη της υποθέσεώς του.

9. Το προσωπικό της Αρχής υπέχει καθήκον εχεμύθειας για έγγραφα και στοιχεία των οποίων λαμβάνει γνώση στο πλαίσιο της έρευνας και είναι απόρρητα σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις ή εξαιρούνται από το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα, κατά τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και κάθε άλλη συναφή διάταξη.

"10. Λειτουργός ή υπάλληλος ο οποίος αρνείται να συνεργασθεί με τον Συνήγορο του Πολίτη με σκοπό να παρακωλύσει ή να αποτρέψει τη διεξαγωγή έρευνας, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών. Η ποινική δίωξη ασκείται μόνο εφόσον υποβληθεί σχετική έκθεση από την Ανεξάρτητη Αρχή προς τον αρμόδιο Εισαγγελέα."

(Η άνω νέα παρ.10 προστέθηκε και οι υπάρχουσες παρ. 10 και 11 αναριθμήθηκαν σε 11 και 12 αντιστοίχως με την παρ.4 άρθρου 12 Ν.3242/2004,ΦΕΚ Α 102/24.5.2004.)

11. Αρνηση λειτουργού ή υπαλλήλου ή μέλους διοίκησης να συνεργασθεί με τον Συνήγορο του Πολίτη, κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα παράβασης καθήκοντος, για δε τα μέλη διοίκησης λόγο αντικατάστασής τους.

Αν κατά την έρευνα διαπιστωθεί παράνομη συμπεριφορά λειτουργού, υπαλλήλου ή μέλους διοίκησης, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβιβάζει την έκθεση στο αρμόδιο όργανο και μπορεί να προκαλέσει την πειθαρχική δίωξη του υπαίτιου ή να προτείνει τη λήψη άλλων μέτρων, αν ο υπαίτιος δεν υπόκειται σε πειθαρχικό έλεγχο. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να τάσσει εύλογη προθεσμία εν όψει των περιστάσεων, μετά την άπρακτη παρέλευση της οποίας παραγγέλλει ο ίδιος τον έλεγχο. Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί επίσης σε σοβαρές περιπτώσεις να προκαλέσει με έγγραφό του προς το αρμόδιο όργανο την πειθαρχική δίωξη του υπαίτιου λειτουργού ή υπαλλήλου για την ανωτέρω παράλειψη άσκησης του ενδεικνυόμενου ελέγχου. Αν προκύπτει από εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη ότι λειτουργός ή υπάλληλος δημόσιας υπηρεσίας παρακωλύει, για δεύτερη φορά εντός τριετίας, το έργο της έρευνας ή αρνείται χωρίς σοβαρό λόγο να συμπράξει στην επίλυση του προβλήματος μπορεί να του επιβληθεί η ποινή οριστικής παύσης.

12. Αν προκύψουν αποχρώσεις ενδείξεις για τέλεση αξιόποινης πράξης από λειτουργό, υπάλληλο ή μέλος διοίκησης, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβιβάζει την έκθεση και στον αρμόδιο εισαγγελέα. Για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του

παιδιού, αν κριθεί ότι παρίσταται ανάγκη παρέμβασης της αρμόδιας δικαστικής αρχής ή άλλης δημόσιας υπηρεσίας ή φορέα, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβιβάζει σε αυτούς σχετική έκθεση».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα όσα αναφέρθησαν ανωτέρω συνάγεται ότι η παροχή τόσο διοικητικής όσο και δικαστικής προστασίας εξασφαλίζει τον θιγόμενο στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας στην προάσπιση των δικαιωμάτων του.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η εισαγωγή του θεσμού της διαμεσολάβησης και κατά την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης αποτελεί ένα σημαντικό θεσμό για την επίλυση των διαφορών και την άρση των διαπιστούμενων παραβιάσεων και στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Ούτε οι διατάξεις του ν. 3304/2004, ούτε οι θεσμοί, που με αυτόν εισάγονται, θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι αποτελούν τη «λυδία λίθο» για την επίλυση τέτοιου είδους διαφορών. Είναι, όμως, πολύ σημαντική η λειτουργία τους και θεωρούμε ότι θα επιτελέσουν και τον παιδαγωγικό ρόλο, τον οποίο συνήθως έχει ο νόμος σε αντιλήψεις και συμπεριφορές με σκοπό την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Αν και είναι πολύ νωρίς για οποιεσδήποτε προβλέψεις σχετικά με την εφαρμογή ή την αποτελεσματικότητα του ν. 3304/2005, θέλουμε να διατηρήσουμε την αισιοδοξία μας, ότι την επόμενη φορά, που θα συναντηθούμε για να μιλήσουμε για τα θέματα αυτά, να έχουμε απτά παραδείγματα βελτίωσης ειδικά στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Αθήνα, 19.12.2005
Μαρία Μ. Βουτσίνου

-